

Література

1. Культура української мови: Довідник / Авт. колектив: С.Я.Єрмоленко (керівник) та ін./ За ред. Русанівського В.М. – К.: Либідь, 1990. – 304 с.
2. Палихата Е. Лінгвістичні особливості діалогічного мовлення // Дивослово. –1995. – №3. – с.29-31.
3. Паламар Л.М. Проблеми функціонування української мови у вузі в період національного відродження. // Українська мова у вищих навчальних закладах України. – К.: ІСДО. – 1993. – с.3-11.
4. Савченко Л. Г. Особливості методики викладання курсу ділового мовлення для слухачів з вищою освітою // Українська мова у вищих навчальних закладах України. – К.; ІСДО. – 1993. – с. 42-45.

УДК 371.06:001.8

ПОПОВИЧ В.М.
КУЗЬМА-КАЧУР М.І.
Мукачівський державний університет

ДЕФІНІЦІЙНИЙ АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ «СУБ'ЄКТ-СУБ'ЄКТНА ВЗАЄМОДІЯ ВЧИТЕЛЯ»

Фундаментальна ідея відносин підлягає у цілеспрямованому й всебічному дослідженні, щоб максимально наблизити навчання і виховання до конкретних здібностей дитини, її сутності. Проблема впливу відносин на розвиток особистості і на результативність педагогічного процесу завжди привертала значну увагу науковців (Ю. Бабанський, І. Бех, О. Заболотна, Т. Левченко, О. Леонтьєв, С. Рубінштейн, О. Степанов та ін.) Феномен «відносин» був затребуваний у всі історичні періоди. «Відносини» як категорія педагогічна має міцне філософське підґрунтя. Найпереконливіше одвічну актуальність і значення відносин у житті людини і розвитку науки довів С. Рубінштейн [1, с. 219]. Він наголошував, що два типи відносин визначають життя: ставлення до людини і ставлення до буття. І саме відношенням до людини характеризується ставлення до буття. У цьому науковому висновку яскраво простежується значення в людському житті відносин «людина-людина», «вчитель-учень» та інших діад.

Наприкінці 20-х років минулого століття А. Макаренко переконував, що підґрунтям його новаторської виховної системи є нові відносини між людьми, між людьми і суспільством, гармонізація індивідуальних і суспільних інтересів. На практиці він довів, що «... істинним об'єктом педагогічної роботи є відносини». А В. Сухомлинський у 1960-і рр. всією педагогічною творчістю засвідчив, що виховання є не лише формування певних якостей особистості, а навчання – не проста передача знань, а світ складних людських взаємин.

Проте тільки наприкінці 80-х – на початку 90-х років того ж століття науковцями була доведена фундаментальність ідеї відносин для педагогічного процесу всіх типів, був обґрунтований сам феномен «відносини» як всезагальна, родова, вихідна категорія педагогіки.

Для означення сутності «суб'єкт-суб'єктні відносини» звернемося спочатку до категорії «суб'єкт». У «Психологічній енциклопедії» О. Степанова суб'єкт (лат. *subjectum* – підкладене) трактується як «конкретний індивід або соціальна спільнота, що володіє свідомістю, волею і здатна цілеспрямовано перетворювати дійсність і себе» [5, с.348]. Тут же зазначається, що перетворення індивіда на суб'єкта відбувається через його взаємодію з іншими людьми, у спільній діяльності. У цьому розумінні «суб'єкт» є носієм активного, діяльного, творчого потенціалу, здатний свідомо планувати й організовувати власну діяльність, впливати на партнера, сприймати, аналізувати та оцінювати власну діяльність і взаємозв'язки з іншими людьми. Саме таке трактування означеної категорії найбільш прийнятне до діяльності учителя.

У сучасних умовах суб'єкт-суб'єктні відносини вчителя й учнів потребують подальшого сприйняття й усвідомлення їх учительством на прикладному рівні. Причиною таких вимог є нові тенденції в освіті, підґрунтям яких є реформування освітньої галузі та збереження індивідуальності дитини, її унікальності, різноманітності. Суб'єкт-суб'єктні відносини дають можливість учням усвідомити на рівні їх розуміння сенс власного життя і діяльності, визначити особистісну траєкторію розвитку, розробляти і реалізувати плани на майбутнє, нехай ще трохи фантастичні.

В «Енциклопедії освіти» поняття «суб'єкт-суб'єктні відносини» характеризується як «міжособистісна педагогічна взаємодія, що реалізує базову потребу дитини в залученні її до соціуму і культури суспільства на основі рівноправного партнерства з учителем, характеризує готовність суб'єктів виховання до взаєморозуміння і взаємоповаги у процесі спілкування і діяльності» [3, с.883]. За суб'єкт-суб'єктної взаємодії педагогічний процес розглядається як спільна діяльність учня і вчителя, при якій вчитель реалізує педагогічну, а учень – освітню функції.

Науковець О. Лінник зміст поняття «суб'єкт-суб'єктна взаємодія» характеризує як «рівноправний взаємообмін навчальними смислами між суб'єктами педагогічного процесу, що відбувається в спільній навчальній діяльності та опосередковується міжособистісними стосунками» [4, с. 70].

Нині у період реформування освіти України в цілому та початкової, зокрема, проблема суб'єкт-суб'єктних відносин є глобальною. Тільки здійснюючи навчання на основі суб'єкт-суб'єктності, можливо досягти єдності поколінь, конкурентоспроможності, інноваційного типу мислення молоді. І до такої діяльності треба готувати майбутніх учителів. В. Кремінь зазначав: «Вчитель повинен бути людиною, яка супроводжує процес самопізнання і саморозвитку дитини, скеровує й динамізує його відповідно до конкретних суспільних задатків кожного школяра. У цій площині нової професійної ролі потрібно розглядати і готовність учителя до нових функцій навчального процесу. Сьогодні не можна звести навчальний процес лише до засвоєння учнем суми знань, а треба навчити його вчитися ...» [2: 137].

Таким чином, освітньо-виховні суб'єкт-суб'єктні відносини свідомо формуються під керівництвом учителя і спрямовані на досягнення мети навчання і виховання.

Література

1. Абульханова-Славская К. А. Философско-психологическая концепция С. Л. Рубинштейна / К. А. Абульханова-Славская, А. В. Брушлинский. – М., 1989. – 243 с.
2. Кремень В. Г. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати / В. Г. Кремень. – К. : Грамота, 2005. – 448 с.
3. Кремень В. Енциклопедія освіти / В. Кремень ; Акад. пед. наук України ; головний ред. В. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
4. Лінник О. О. Майбутній учитель як суб'єкт педагогічної взаємодії: підготовка до співробітництва з молодшими школярами: монографія / О.О.Лінник. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2014. – 304 с.
5. Степанов О. Психологічна енциклопедія / автор-упорядник О. Степанов. – К. : Академвидав, 2006. – 424 с

УДК 821.161.2-93

ПОПОВИЧ Н.Ф.

Мукачівський державний університет

ТВОРЧИСТЬ ЛЕСІ УКРАЇНКИ ДЛЯ ДІТЕЙ

Визначну роль у розвитку української дитячої літератури відіграла Леся Українка (Лариса Петрівна Косач). Найбільше уваги літературі для дітей вона приділяла на початку 90-х років ХІХ ст. Саме тоді письменниця написала для дітей кілька віршованих творів та прозових авторських казок, брала активну участь у роботі журналу «Дзвінок», турбувалася про розвиток дитячої літератури.

Леся Українка прагнула, щоб дитячому журналові «Дзвінок» дати добре спрямування, зробити його змістовним і цікавим, через нього виховувати у дітей високі моральні якості, добрий художній смак. У ньому були надруковані її вірші «Мамо, іде вже зима», «Вишеньки» тощо.

Вірш «Мамо, іде вже зима» написаний у формі діалогу між сином і матір'ю. Під час цієї розмови дитина одержує простенькі, але важливі для неї знання про те, які зміни відбуваються в природі з настанням зими, про зимівлю птахів, які залишаються у рідному краї. Мова дитини жвава, емоційна, безпосередня, насичена запитаннями та вигуками. А мова матері має іншу інтонацію, інший темп. Мати говорить більш повільно, вдумливо, підбираючи слова, щоб син зрозумів відповідь:

«Мамо, іде вже зима,
Снігом травицю вкриває,
В гаю пташок вже нема...
Мамо, чи кожна пташина
В вирій на зиму літає?» –
В неньки спитала дитина.

«Чом же вона не втіка?
Нащо морозу чека?»

«Не боїться морозу вона,
Не покине країни рідної,
Не боїться зими навісної.
Жде, що знову прилине весна» [3].

«Ні, не кожна, – одказує мати, –

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>